

Priloga: Rzd-01-16-00017-01

Datum: 19.10.2016

opis enote nesnovne kulturne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE

EID: **2-00056**

Ime enote: **Ročno izdelovanje papirja**

Sinonimi imena enote:

2. OPIS ENOTE DEDIŠČINE

Zvrst dediščine: **gospodarska znanja in veščine**

Podzvrsti:

rokodelska in obrtniška znanja

Tipološka gesla:

izdelava papirja

Kratek opis:

Ročno izdelovanje papirja je tehnološki postopek, s katerim iz bombažnih ali lanenih vlaken v več fazah ročne obdelave izdelujejo kose papirja, ki so po strukturi in obliki unikatni.

Opis:

Ročno izdelovanje papirja je tehnološki postopek, s katerim iz bombažnih ali lanenih vlaken v več fazah ročne obdelave izdelujejo kose papirja, ki so po strukturi in obliki unikatni. Bombažna vlakna uporabljajo, ker so bolj obstojna kot celulozna. Z leti ne porumenijo, pri tisku različnih grafičnih tehnik prenesejo velike pritiske ter bolje vpijajo barvne nanose. Tako izdelan papir ne vsebuje kislin in umetnih aditivov, je biorazgradljiv, prepoznamo pa ga po nepravilnem 'naravnem robu'. Vse do 17. stoletja, ko je glavna surovina za izdelavo papirja postal bombaž, so bile v uporabi predvsem stare lanene in konopljene krpe.

V začetni fazi ročne izdelave papirja mojster v mlinu, imenovanem 'holandec', pripravi bombažno ali laneno maso ter ji glede na želeno gramaturo papirja dodaja vodo. Nato s posebnim sitom zajame maso ter jo previdno dvigne v vodoravno lego. Pri tem rahlo potresa, da voda odteče in se vlakna lepo razporedijo. Sledi faza ločevanja papirne mase s površine sita, imenovana 'gavčanje', pri kateri izdelovalec sito obrne in ga pritisne na prej pripravljeno površino (filc), ta vsrka odvečno vodo in odcejeno papirno maso odlepi od sita. Sledi faza stiskanja pole papirja pod močnimi pritiski, da odteče odvečna voda, nato se pola odstrani s filca in osuši v sušilnici. Ko je popolnoma suha, jo mojster namoči v vroč kožni klej (lepilo, pridobljeno zlasti iz nekaterih živalskih snovi), ponovno stisne v stiskalnici, da odteče odvečni klej, ter posuši v sušilnici. V zadnji fazi navlaženo polo pogladi v gladilnih valjih in jo položi v ročno stiskalnico, da se vlakna popolnoma uležajo. Tako pripravljen papir je kot končni izdelek primeren za vse vrste tiska, za poslikavo, pisanje in kaligrafijo. Uporablja se tudi za različne izdelke, kot so embalaže, mape, vabila, voščilnice, diplome, priznanja, jedilni listi, pisemski kompleti in ovojnice, posetnice, vinske etikete, knjižna kazala in drugo.

Prenos znanja ročnega izdelovanja papirja z mojstra na vajence nadaljujejo v Mojstrski delavnici Vevče od leta 1976. Z izdelovanjem papirja kot prostočasno dejavnostjo ali za dodaten zaslužek se ukvarjajo tudi posamezniki, društva in

različne interesne skupine. Zanimanje za ročno izdelovanje papirja se povečuje predvsem zaradi delavnic in tečajev, ki skrbijo za prenos znanja. Ročno izdelovanje papirja je del učnega načrta predmeta Tehnika in tehnologija v osnovnih šolah ter možna tema seminarских in diplomskih nalog. Pri Obrtni zbornici Slovenije je za ročno izdelan papir mogoče pridobiti certifikat Art&Craft.

Začetki tradicije izdelovanja papirja v slovenskem prostoru segajo v čas reformacije, ko je leta 1579 na desnem bregu Ljubljanice začel delovati papirni mlin v lasti Janža Kisla; deloval je do okoli leta 1593. Konec 17. stoletja je podoben mlin deloval še v Vipavi, ob levem bregu Krke v Žužemberku (1716), v vasi Sv. Duh pri Škofji Loki in naselju Škofja Riža v bližini Radeč (1750), Ajdovščini (1767) ter Lobnici in Goričanah (1832). Leta 1754 je bil objavljen prvi papirniški red, ki je obsegal popis celotnega postopka ročne izdelave papirja. Čedalje večja potreba po papirju je privedla do strojne izdelave papirja z novimi tehnološkimi postopki. Leta 1843 je pri gradu Fužine v Ljubljani začela obratovati Papirnica Vevče, ki jo je ob obstoječem žitnem mlinu zgradil trgovec Fidelis Terpinc. Ob industrijskem obratu Papirnice Vevče je še vedno ohranjena delavnica ročne izdelave papirja.

Datacija:

zadnja četrtina 16. stol., 1579, tretja četrtina 18. stol., 1754

3. LOKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

Naselje: **OSTALO (OSTALO)**

Opis lokacije:

Slovenija

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **0**

X: **0**

4. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

več nosilcev

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02_00056.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Mojca Vasle Cejan, 2014

6. VARSTVENE USMERITVE ZA ENOTO

Kategorija usmeritev: **drugi ukrepi ohranjanja nesnovne dediščine**

Opis usmeritev:

osnovne varstvene usmeritve za nesnovno dediščino

7. PRISTOJNOSTI

Pristojna institucija: **Slovenski etnografski muzej**

Strokovna področja:

etnologija, tehniška zgodovina

8. POVEZAVA ENOTE Z DRUGIMI ENOTAMI REGISTRA

Register nesnovne kulturne dediščine:

Register nepremične kulturne dediščine:

Register premične kulturne dediščine:

Tehniški muzej Slovenije

9. UTEMELJITEV VPISA

Ročno izdelovanje papirja, ki ima na Slovenskem, z nekaj vmesnimi prekinitvami, dolgo tradicijo, se je kljub sodobnejšim postopkom izdelovanja papirja ohranila do danes. Gre za postopek, pri katerem je v ospredju poznavanje lastnosti materialov, tehnik izdelave in uporabe opreme, kot je bila na voljo v preteklosti. Postopek izdelave je ekološko neoporečen, saj ne onesnažuje vodnih virov in ne predvideva uporabe kislin in umetnih aditivov.

Ročno izdelan papir je zaradi svojih lastnosti danes zelo cenjen kot končni izdelek ali material za izdelavo drugih proizvodov, ki ponujajo sodobnemu času prilagojene uporabne možnosti.

10. OMEJITVE GLEDE JAVNOSTI PODATKOV

Omejitev: **ni omejitev glede javnosti podatkov**

11. OPOMBE

12. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **centroid ni določen**

Natančnost območja: **območje ni določeno**

13. VPIS V REGISTER

Vpis dne: **19.10.2016**

Št.: **Rzd-01-16-00017-03**

Razlog: **pobuda**

14. SPREMEMBA REGISTRA

Sprememba dne:

Št.:

Razlog:

15. IZBRIS IZ REGISTRA

Izbris dne:

Št.:

Razlog:

16. ZAZNAMKI

Številka: Rzd-01-16-00017-11-01

Datum: 19.10.2016

opis nosilca enote nesnovne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00056**

Ime enote: **Ročno izdelovanje papirja**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec:

Identifikacija nosilca: **156**

Mojstrska delavnica Vevče, Vevče d. o. o.

Vevška cesta 52, 1260 Ljubljana-Polje

<http://www.vevce.si>

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

Delavnico za ročno izdelovanje papirja je leta 1976 ustanovila Papirnica Vevče. Leta 1989 sta delavnico prevzela Jože Valant in Jože Kersnik. Leta 1990 se je delavnica preimenovala v podjetje Vevče, d. o. o., katerega večinski lastnik je postal Jože Valant; leta 2002 je prejel priznanje Zlata vitica Obrtne zbornice Slovenije za pomemben ustvarjalni opus na področju umetnostne obrti na Slovenskem.

Tradicija ročnega izdelovanja papirja je z znanjem, ki so ga vevški papirničarji pridobili tudi od čeških mojstrov, in z ohranjeno prvotno opremo v mojstrski delavnici Vevče ohranjena do danes. Je pomemben element slovenske nesnovne kulturne dediščine. Znanje, ki se znotraj mojstrske delavnice Vevče prenaša z mojstra na vajenca, pomembno prispeva k ohranjanju lokalne kulturne dediščine in sledi načelom trajnostnega razvoja.

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **LJUBLJANA (LJUBLJANA)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **468787** X: **100645**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00156.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Mojca Vasle Cejan, 2014

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **19.10.2016**

Razlog: **pobuda**

Številka: **Rzd-01-16-00017-03**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Razlog:

Številka:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Razlog:

Številka:

11. ZAZNAMKI